

*Дарина Ізай, студентка 1 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Мінкович В. Т., ст. викладач*

ТРАНСФОРМАЦІЯ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Бюджет є основним інструментом реалізації державної політики, яка може різнитися у мирний та воєнний час. На сьогоднішній день вся наша країна перебуває в умовах воєнного стану, який був запроваджений 24 лютого 2022 року указом Президента «Про введення воєнного стану в Україні». Тому цей аспект неможливо проігнорувати аналізуючи сучасну бюджетну політику України. Йдеться про зміну орієнтації держави на фінансування військових потреб, в першу чергу.

Так, за даними Міністерства фінансів України за січень-червень або I півріччя видатки державного бюджету становили 1036,7 млрд. грн., що на 403,1 млрд. грн. більше ніж у 2021 році. При цьому у січні-червні 2022 року державний бюджет було виконано з дефіцитом у 405,2 млрд. грн. Ця величина є в рази більшою, ніж у I півріччі минулого 2021 року, де дефіцит становив 43,2 млрд. грн.. [1; 5; 6]. Державні запозичення до загального фонду бюджету за I півріччя 2022 року становлять 566,9 млрд. грн. Основну частину цього дефіциту профінансували внутрішні кредитори Уряду. Частка емісійних ресурсів Національного банку в складі джерел фінансування дефіциту бюджету досягла 225 млрд грн. Помітною є різниця у видатках I півріччя 2021 та 2022 років на: оборону (на 279,7 млрд. грн. більше); громадський порядок, безпеку та судову владу (на 88,7 млрд. грн. більше); соціальний захист та соціальне забезпечення (на 41,8 млрд. грн. більше); економічну діяльність (на 20,8 млрд. грн. менше). Разючі зміни в цих сферах, безпосередньо пов'язані з початком ведення бойових дій. Країни партнери допомагають Україні вести війну, однак, разом з тим різко зростає показник зовнішнього запозичення (боргу) держави. Порівняно з 2021 роком, він зріс на 165,7 млрд. грн. [1; 5; 6].

На нашу думку, наведенні процеси та дані державних фінансів України є цілком очікуваними для умов воєнного стану.

В таких умовах Кабінет міністрів України розробив та затвердив проєкт державного бюджету на 2023 рік. Видатки держбюджету становитимуть 2 трлн 640 млрд грн, у тому числі загального фонду – 2 трлн 312 млрд грн та спеціального фонду – 328 млрд гривень. Із яких майже 50 %, а саме 1 трлн 141 млрд грн або 18,2 % ВВП – це стаття витрат на національну безпеку і оборону. Це є абсолютним рекордом для України, адже стільки коштів на цей сектор ще не виділялося. Видатки на зарплати військових, забезпечення армії, ремонт і закупівлю техніки та зброї у 2023 році в чотири рази перевищать показники 2022 року [3; 4; 8].

Також, аналізуючи Закон України «Про Державний бюджет України на 2023 рік», можна виокремити такі основні пріоритети: макрофінансова стабільність; підтримка населення (пенсійні та соціальні виплати); медицина; програми стимулювання економіки. Разом з тим варто зазначити певні обмеження в програмі держбюджету 2023 року. Наприклад, Законом про Держбюджет 2023 передбачено обмеження росту заробітних плат, передусім в бюджетній сфері. Це передбачено для всіх категорій працівників установ, закладів та організацій бюджетної сфери, державних органів. Розмір їх заробітної плати може змінюватися виключно в межах бюджетних призначень на оплату праці, передбачених у державному бюджеті. Також, варто згадати про зупинення Закону України «Про індексацію грошових доходів населення». Для роботодавців це означає послаблення у 2023 році, щодо нарахування індексації заробітної плати. Однак зупинення дії цього Закону торкнеться не тільки заробітної плати, це стосуватиметься й усіх інших доходів фізичних осіб, які індексуються за цим Законом [7; 8].

Для вирішення питань соціального та економічного характеру в Україні у 2023 році передбачено збільшення видатків державного бюджету, зокрема на: виплату пенсій – на 39 млрд грн (до 272 млрд. грн.); фонд ліквідації наслідків збройної агресії – на 16 млрд грн (до 35,5 млрд гривень). Його кошти будуть спрямовані на такі основні напрямки: будівництво та ремонт громадських будівель, об'єктів критичної інфраструктури; забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб та осіб, які втратили житло внаслідок бойових дій; закупівля шкільних автобусів та спеціального транспорту для закладів охорони здоров'я та комунальних підприємств; на освіту збільшено видатки на 555 млн грн, зокрема на розвиток дистанційної форми навчання 150 млн грн; на культуру на 235 млн грн, у тому числі для забезпечення реалізації проєктів Українським культурним фондом та Українським інститутом книги; для надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам – 20 млн гривень [3; 4].

Щоб прослідкувати зміни бюджетної політики України, буде доцільним порівняти обсяги витратків на такі сфери життя як: національна безпека та оборона, пенсійне забезпечення та захист, охорона здоров'я, освіта. Для порівняння було взято дані 2021 року (у мирний час), та 2022 року (в умовах воєнного стану) та планові показники на 2023 рік.

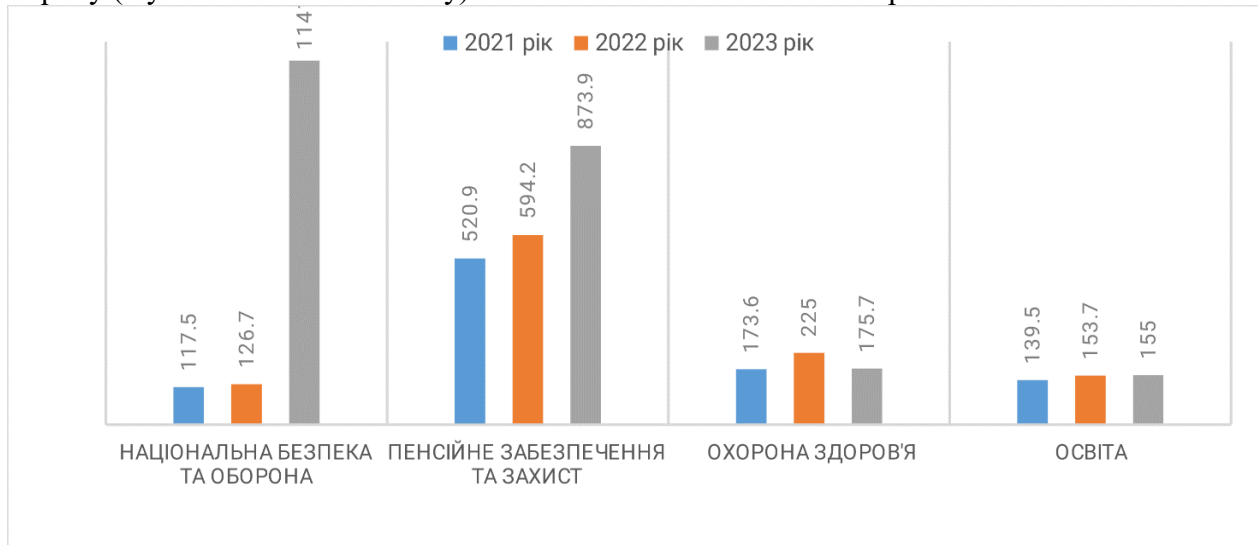

Рис. 1. Обсяг здійснених та запланованих витратків Державного бюджету України в розрізі окремих сфер протягом 2021-2023 рр., млрд. грн. [4; 5; 6]

Так, на рис. 1 можна прослідкувати два процеси, які стали характерними за умов воєнного стану. По-перше, це значне зростання витратків на сфери, які найбільше потребують фінансування в період війни, такі як: оборона та соціальні програми. По-друге, недоотримання фінансування сфер які раніше були в пріоритеті. Наприклад, це добре прослідковується на показниках витратків у сфері охорони здоров'я, де у 2023 році заплановано витратити на 49,3 млрд. грн. менше, ніж у 2022 році.

Через зрозумілі причини дефіцит держбюджету 2023 року буде тільки зростати і за прогнозами становитиме 20,6 %ВВП, або \$38 млрд. Оскільки, фінансування військових потреб Україна намагається проводити самостійно, за рахунок коштів держави, дефіцит заплановано покрити за допомогою міжнародних партнерів – ЄС, США, МВФ та інших. На 2023 рік Європейський парламент схвалив €18 млрд. фінансової допомоги Україні, які заплановано витратити на зарплати, пенсії, та інші соціальні програми. Також, Уряд ухвалив рішення про залучення \$500 млн. від Міжнародного банку реконструкції та розвитку. Це є частиною проекту підтримки державних витратків для забезпечення стабільного держу правління [2].

Таким чином, підсумовуючи викладене вище, можна зробити наступний висновок, що з початку війни в Україні відбулася певна модифікація, або зміна бюджетної політики. Головним пріоритетом країни на даний момент було (і на далі буде) визначено фінансування армії та інших військових потреб, а також різних соціальних програм, щоб нівелювати шкоду завдану під час ведення бойових дій. Також, ведення виснажливої війни призвело до накопичення державного боргу та зростання дефіциту бюджету.

Список використаних джерел:

1. Богдан Т. Воєнні фінанси: що повинна робити держава? [Електроннийресурс]/ТетянаБогдан.–2022.– Режимдоступудоресурсу:https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/523270_voienni_finansi_shcho_p_ovinna_robiti.html.
2. Григоренко Ю. Майже половина витратків держбюджету-2023 – західна допомога [Електронний ресурс] / Юрій Григоренко // GMK Center. – 2022. – Режим доступу до

- ресурсу: <https://gmk.center/ua/posts/majzhe-polovina-vidatkiv-derzhbyudzhetu-2023-zahidna-dopomoga/>.
3. Держбюджет на 2023 рік – основні цифри [Електронний ресурс] // Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3607070-derzbudzet-na-2023-rik-osnovni-cifri.html>.
 4. Додатки до Закону "Про Державний бюджет України на 2023 рік" [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582.
 5. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за 2021 рік [Електронний ресурс] // Міністерство Фінансів України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://mof.gov.ua/uk/budget-process-projects-declaration>.
 6. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за січень-вересень 2022 року [Електронний ресурс] // Міністерство Фінансів України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/uk/budget_2022-538.
 7. Компанія "ЛІГА:ЗАКОН". Скасування індексації та обмеження розміру зарплати бюджетникам — Держбюджет на 2023 рік [Електронний ресурс] / Компанія "ЛІГА:ЗАКОН". – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://buh.ligazakon.net/news/215584_ckasuvannya-ndeksats-ta-obmezhennya-rozmr-zarplati-byudzhetnikam--derzhbyudzheta-na-2023-rik.
 8. Проект Закону "Про Державний бюджет України на 2023 рік" [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://mof.gov.ua/uk/budget_2023-582.